ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІРПІНСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ЧАСОПИС

Науковий журнал

Випуск 2 (15)

Ірпінь ● ДПУ ● 2024

ISSN 2617-4154
УДК 34:33(477)(08)

Засновник: Університет державної фіскальної служби України
Заснований 2018 року
Продовжуване видання (виходить у міру накопичення матеріалу)
Мови видання: українська, англійська
Свідоцтво про Державну реєстрацію друкованого засобами масової інформації:
Серія КВ № 23215-13055ПР від 22.03.2018
Рекомендовано до друку та поширення через мережу «Інтернет» рішенням Вченої ради
Державного податкового університету (протокол № 13 від 25.04.2024)

Редакційна колегія: д-р юрид. наук, професор *В. В. Топчій* (голов. ред.); канд. юрид. наук, доцент *О. М. Бодунова* (заст. голов. ред.); д-р юрид. наук, с.н.с. *Н. Б. Новицька* (заст. голов. ред.); канд. юрид. наук, доцент *Н. А. Лугіна* (відп. секретар); д-р юрид. наук, доцент, *Ю. І. Аністратенко*; д-р юрид. наук, професор *В. Т. Білоус*; д-р юрид. наук, професор *С. В. Бобровник*; д-р юрид. наук, професор *О. Г. Боднарчук*; д-р юрид. наук, професор *Л. М. Касьяненко*; д-р юрид. наук, професор *О. Є. Костюченко*; д-р юрид. наук, професор *Н. А. Литвин*; д-р юрид. наук, професор *Т. О. Мацелик*; д-р юрид. наук, професор *Н. В. Никитченко*; д-р юрид. наук, професор *А. М. Новицький*; канд. юрид. наук, доцент *Л. В. Омельчук*; д-р юрид. наук, професор *О. П. Рябченко*; д-р юрид. наук, доцент *Ю. Ю. Рябченко*; д-р юрид. наук, професор *П. В. Цимбал*; д-р юрид. наук, професор *І. В. Чеховська*; д-р юрид. наук, професор *А. Є. Шевченко*; д-р юрид. наук, професор *Асар Іса огли Садигов* (Азербайджан), Janusz Orłowski, doctor nauk prawnych UniwersytetWarmińsko-Mazurski w Olsztynie (Poland).

Ірпінський юридичний часопис : науковий журнал / редкол. : В. В. Топчій (голов. ред.) та ін. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. – Випуск 2 (15). – 292 с. – (Серія : право).

У виданні вміщені наукові статті, присвячені актуальним проблемам юридичної науки та практики.

Науковий журнал започатковано з метою опублікування результатів наукових досліджень проблем правової науки, теоретико-прикладних проблем правового забезпечення фіскальної політики держави, удосконалення законодавства та правозастосування.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами теорії права та правозастосування.

Науковий журнал індексується в Google Scholar,

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Розміщений на відкритій інформаційній платформі OJS Державного податкового університету.

DOI (digital object identifier) – цифровий індикатор об’єкта привласнюється науковим статтям видання.

Редакція журналу веде систематичну роботу із включення наукового видання до міжнародних електронних бібліотек, каталогів та наукометричних баз даних з метою входження в світовий науковий інформаційний простір, підвищення рейтингу журналу та індексів цитування його авторів. Наразі редколегія провадить роботу щодо входження збірника у Scopus та Web of Science.

Адреса редакційної колегії:
Україна, 08205, Ірпінь, Київська обл., вул. Університетська, 31,
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

Використання опублікованих у збірнику матеріалів дозволяється за умови обов’язкового посилання на джерело інформації.

У разі посилання на матеріали збірника наукових праць «Ірпінський юридичний часопис» потрібно використовувати транслітеровану назву «Irpinskyi yurydychnyi chasopys», або «Irpin legal chroniclles».

© Державний податковий університет, 2024

STATE TAX UNIVERSITY

IRPIN LEGAL CHRONICLLES

The Scientific Journal

Issue 2 (15)

Irpin ● STU ● 2024

ISSN 2617-4154
UDC 34:33(477)(08)

Founder: University of the State Fiscal Service of Ukraine
The scientific journal «Irpin legal chronicles» was founded in 2018

Continued edition (released with the accumulation of material)
Languages of edition: Ukrainian, English

The certificate of state registration of the printed mass media:
KV № 23215-13055PR, 22.03.2018

Recommended for printing and Internet distribution by the decision of the
Academic Council of the State Tax University (protocol № 13, 25.04.2024)

Editorial Board: Dr., Professor *V. V. Topchiy* (Editor-in-chief); Ph.D. in Law, Docent *O. M. Bodunova* (deputy Ed.); senior researcher *N. B. Novytska* (deputy Ed.); Ph.D. in Law, Docent, *N. A. Lugina* (co-ed.); Dr., Associate Professor, *Yu. I. Anistratenko*; Dr., Professor *V. T. Bilous*; Dr., Professor *S. V. Bobrovnik*; Dr., Professor *O. G. Bodnarchuk*; Dr., Professor *L. M. Kas'yanenko*; Dr., Professor *O. E. Kostyuchenko*; Dr., Professor *N. A. Lytvyn*; Dr., Professor *T. O. Matselyk*; Dr., Professor *N. V. Nikitchenko*; Dr., Professor *A. M. Novytsky*; Ph.D. in Law, Docent *L. V. Omelchuk*; Dr., Professor *O. P. Ryabchenko*; Dr., Associate Professor *Yu. Yu. Ryabchenko*; Dr., Professor *P. V. Tsymbal*; Dr., Professor *I. V. Chekhovska*; Dr., Professor *A. Eu. Shevchenko*; Dr., Professor *Asar Isa ogly Sadygov* (Azerbaijan), Janusz Orłowski, doctor nauk prawnych UniwersytetWarmińsko-Mazurski w Olsztynie (Poland).

Irpin legal chronicles : The Scientific Journal / Editorial Board : V. V. Topchiy (Editor-in-chief) and others. – Irpin : State Tax University, 2024. – Issue 2 (15). – 292 p. – (Series : Law).

The edition contains scientific articles devoted to the actual problems of legal science and practice.

The scientific journal was founded with the purpose of publishing the results of researches on problems of legal science, theoretical and applied problems of legal provision of the state fiscal policy, improvement of legislation and law enforcement.

The journal is intended for researchers, lecturers, postgraduates, students and anyone who is interested in law theory and law enforcement.

The Scientific Journal is indexed by Google Scholar,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine.

The scientific journal is located on the open information platform OJS of the State Tax University.

DOI digital object identifier is assigned to the scientific articles of the edition.

The editorial board carries out systematic work on integration of the scientific edition to the international electronic libraries, catalogs and scientometric databases with the purpose of entering the world scientific information space, increasing the rating of the journal and the citation indices of its authors. The editorial board is currently working on the inclusion of the scientific journal in Scopus and Web of Science.

Address of the editorial board:
31, Universitetskaya str., Irpin, Kyiv region, Ukraine, 08205
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

The use of the materials published in the journal is allowed in case of obligatory referring to an information source.

Referring to the materials of the scientific journal «Irpin legal chronicles» one must use the transliterated title «Irpinskyi yurydychnyi chasopys» or «Irpin legal chronicles».

© State Tax University, 2024

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права

Вітюк Д. Л., Олійник І. Л.
Теоретико-правовий аналіз досліджень у галузі
кримінально-виконавчого права 11

Мацелик М. О., Мацелик М. М.
Середньовічний церковний суд: формування професійного середовища 20

Шевченко А. Є.
Англійський середньовічний церковний суд:
низова місцева ланка церковного судочинства 29

Шилінгов В. С., Чернецька О. В.
Легітимність як ознака правової системи громадянського суспільства..... 38

Цивільне право і цивільний процес; трудове право;
сімейне право; міжнародне приватне право

Батрин О. В., Теремецький В. І., Івахненко О. А.
Правові гарантії доступності медичної та реабілітаційної
допомоги в період дії воєнного стану..... 46

Гармаш О. О.
Роль держави у формуванні інвестиційної безпеки в умовах війни..... 59

Герман М. М.
Оптимізація системи суб'єктів адміністративно-правової
охорони та захисту права інтелектуальної власності в Україні 68

Чеховська І. В., Мороз Ю. А.
Правове регулювання обігу біоцидних продуктів
у державах-членах Європейського Союзу 79

Господарське право; господарсько-процесуальне право

Дерлюк В. Д.
Санація як альтернатива банкрутству 95

Минюк О. Ю., Мазур Т. Є.
Розвиток корпоративних відносин в умовах воєнного стану..... 110

Сачок Р. Т.
Перспективи розвитку ринку сільськогосподарських земель в Україні 119

Адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Гарбінська-Руденко А. В., Ковбасюк В. С.
Теоретико-правові аспекти протидії нецільовому
використанню бюджетних коштів 127

Гуменюк О. І.
Процедура добровільної реалізації для великих
платників податків: аналіз та практичні аспекти..... 135
Касьяненко Л. М., Шаркова В. С., Петрук В. П.
Правове регулювання штучного інтелекту у фінансовому секторі України 144
Ковалко Н. М., Глух М. В.
Правове регулювання фінансової підтримки малого підприємництва 154
Мельник О. П., Семир'янов Д. Я.
Забезпечення та захист прав у органах фінансового контролю
за новою адміністративною процедурою..... 165
Новицька Н. Б., Новицький А. М., Миколаєць В. А.
Правове забезпечення інформаційних ресурсів
національного агентства України з питань виявлення,
розшуку та управління активами, одержаними
від корупційних та інших злочинів..... 173
Розпаченюк А. С.
Міністерство цифрової трансформації як суб'єкт
публічно управлінської діяльності: правовий аспект 182
Ситников О. Ф.
Досудова форма вирішення публічно-правого спору
як ефективний засіб захисту прав, свобод та інтересів
особи і способи щодо її вдосконалення..... 190
Тернущак М. М., Білоус В. Т.
Адміністративні стягнення: правова характеристика,
порядок та строки накладення..... 203
Тимченко Л. Д., Кононенко В. П., Лісова К. С.
Співвідношення тлумачення термінів «компанія», «підприємство»,
«фірма», «товариство» у контексті конвенцій
про уникнення подвійного оподаткування 213

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
Дідківська Г. В., Шевченко Д. А.
Окремі криміногенні економічні фактори прояву насильства проти особи.....224
Топчій В. В.
Особливості здійснення та реалізації кримінального
провадження в умовах воєнного стану..... 233

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність
Євтушенко О. І., Мілевський О. П.
Право на захист у системі гарантій прав учасників
судового провадження щодо кримінальних проступків 243

Любавіна В. П., Чурілова А. В.
Міжнародний досвід убезпечення свідків у кримінальному процесі 252
Лазебний А. М. Смородінова М. В.
Проблеми призначення та проведення екологічної експертизи 261
Софієв С. О., Теслицький А. А.
Особливості діяльності органів прокуратури України
в умовах воєнного стану. Розширення повноважень
прокуратури в кримінальному провадженні 268

Міжнародне право
Бак В. І., Мєдвєдєва М. С.
Співвідношення міжнародного гуманітарного права та
міжнародного права прав людини 277
Бинюк Н. М., Ткачук В. В.
Правові основи прийняття біженців країнами ЄС 284

CONTENTS

Theory and history of state and law; constitutional law

Vityuk D. L., Oliynyk I. L.
Theoretical and legal analysis research in the field criminal and executive law 11
Matselyk M. O., Matselyk M. M.
Medieval church court: formation of the professional environment 20
Shevchenko A. Ye.
English medieval ecclesiastical court: lower local link of church judiciary 29
Shilingov V. S., Chernetska O. V.
Legitimacy as a feature of the legal system of civil society 38

Civil law and civil procedure; family law; international private law

Batryn O. V., Teremetskyi V. I., Ivakhnenko O. A.
Legal guarantees of availability of medical and rehabilitation
assistance during martial law 46
Garmash O. O.
The role of the state in the formation of investment safety under war conditions 59
German M. M.
Optimization of the system of subjects of administrative and
legal protection and protection of intellectual property rights in Ukraine 68
Chekhovska I. V., Moroz Yu. A.
Legal regulation of circulation of biocidal products
in the member states of the European Union 79

Commercial law; economic and procedural law

Derlyuk V. D.
Sanitation as an alternative to bankruptcy 95
Mynuk O. Yu., Mazur T. Ye.
Development of corporate relations under martial law 110
Sachok R. T.
Prospects of the development of the agricultural lands market in Ukraine 119

Administrative law and process; financial law; informational law

Harbinska-Rudenko A. V., Kovbasiuk V. S.
Theoretical and legal aspects of counteracting misuse of budget funds 127
Humenyuk O. I.
Voluntary implementation procedure for large taxpayers: analysis and practical aspects 135
Kasianenko L. M., Sharkova V. S., Petruk V. P.
Legal regulation of artificial intelligence in the financial sector of Ukraine 144

Kovalko N. M., Glukh M. V.
Legal regulation of financial support for small business 154
Melnyk O. P., Semyrianov D. Ya.
Ensuring and protecting rights in financial control bodies
under the new administrative procedure 165
Novytska N. B. Mykolaiets V. A. Novytskiy A. M.
Legal security of the information resources of the national agency
of Ukraine for detecting, searching and management of assets
obtained from corruption and other crimes 173
Rozpachenyuk A. S.
Ministry of digital transformation as a subject of public administration: legal aspects..... 182
Sytnykov O. F.
Pre-court form of public-legal dispute resolution as an effective
means of protection of personal rights, freedoms and interests and
ways of its improvement 190
Ternushchak M. M., Bilous V. T.
Administrative penalties: legal characteristics, procedure and terms of imposition..... 203
Tymchenko L. D., Kononenko V. P., Lisova K. S.
Interpretation of the terms "company", "enterprise", "firm", "association"
in the context of conventions on the avoidance of double taxation 213

Criminal law and criminology; penal law
Didkovska G. V., Shevchenko D. A.
Separate criminogenic economic factors of violence against a person 224
Topchii V. V.
Peculiarities of conducting and implementing criminal proceedings under martial law 233

Criminal procedure and criminalistics; forensic examination;
operational-search activity
Yevtushenko O. I., Milevskyi O. P.
The right to defense in the system of guarantees of the rights
of participants to court proceedings on criminal misdemeanors 243
Liubavina V. P., Churilova A. V.
International experience in ensuring security of witnesses in criminal proceedings 252
Lazebnyi A. M., Smorodinova M. V.
Problems of appointment and conduct of environmental expertise..... 261
Sofiev S. O., Teslytskyi A. A.
Features of the activities of the prosecution authorities
of Ukraine under the conditions of marital state.
Expansion of powers of the prosecutor's office in criminal proceedings 268

International law

Bak V. I., Medvedeva M. S.
The relationship of international humanitarian law and international human rights law 277
Byniuk N. M., Tkachuk V. V.
Legal basis for accepting refugees by the EU countries 284

УДК 343.1
DOI 10.33244/2617-4154.2(15).2024.233-242

В. В. Топчій,
д-р юрид. наук, професор,
заслужений юрист України,
директор ННІ права,
Державний податковий університет
e-mail: tv1959@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-1726-9028

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Статтю присвячено дослідженню особливостей здійснення та реалізації кримінального провадження в умовах воєнного стану. Відмічено автором питання, які виникли щодо здійснення та реалізації кримінального процесу в умовах війни та забезпечення ефективного досудового розслідування, враховуючи реалії, в яких опинилася наша країна, через введений воєнний стан, що є актуальним, важливим та потребує належного правового регулювання.

Метою цього дослідження є ґрунтовний аналіз особливостей здійснення та реалізації кримінального провадження в умовах воєнного стану та виокремлення основних напрямів вдосконалення кримінального процесуального законодавства щодо цього.

Відмічено, що проведення бойових дій на окремих територіях ускладнює стандартні процедури фіксації процесуальних дій у кримінальному провадженні. Крім того, окупація частини територій робить неможливим проведення стандартного розслідування кримінальних правопорушень. У відповідь на таку ситуацію вносяться зміни до чинного законодавства, які регулюють та спрощують процедури розслідування у кримінальних провадженнях.

Звернено автором також увагу на особливості та напрями взаємодії правоохоронних органів України з правоохоронними органами інших держав та міжнародними судовими інстанціями, особливо, що стосується співпраці з Міжнародним кримінальним судом під час розслідування кримінальних правопорушень.

У статті наголошується, що потрібні суттєві зміни в кримінальному процесуальному законодавстві, які забезпечать ефективні розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. Це може охоплювати вдосконалення процедур збирання доказів, зміцнення механізмів захисту прав постраждалих, а також забезпечення дієвого судового розгляду кримінальних проваджень. Пропозиції від законодавців щодо правового режиму воєнного стану потрібно ретельно аналізувати з урахуванням особливостей кримінального процесу в умовах війни. Важливо, щоб вони відображали

© Топчій В. В., 2024

реальні потреби правоохоронних органів та судової системи в боротьбі зі злочинністю та забезпеченні правопорядку. Адже якість кримінального процесуального законодавства вимагає не лише правильного формулювання норм законодавства, але й насамперед його ефективного застосування на практиці. Забезпечення справедливості для всіх постраждалих від дій держави-агресора є важливою метою, яку потрібно досягати вдосконаленням кримінального процесу та зміцненням правових механізмів захисту. Нормативна регламентація порядку здійснення кримінального провадження має бути побудована на ідеї балансу між приватними та публічними інтересами. Це охоплює визначення мети провадження та інструментів, які будуть використовувати для досягнення цієї мети, а також обов'язки осіб, які здійснюють кримінальне провадження від імені держави. Важливо, щоб стандарти правозастосування були відповідними на всіх етапах та в усіх формах проваджень кримінального процесу. Це забезпечить здійснення справедливих, ефективних та прозорих кримінальних розслідувань, що є важливим аспектом у забезпеченні правопорядку та захисту прав людини, особливо в умовах дії воєнного стану в країні.

Ключові слова: *кримінальний процес, розслідування кримінальних правопорушень, воєнний стан, кримінальне провадження, строки кримінального провадження, вдосконалення кримінального провадження.*

Метою дослідження є ґрунтовний аналіз особливостей здійснення та реалізації кримінального провадження в умовах воєнного стану та виокремлення основних напрямів удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо цього.

Постановка проблеми. Збройна агресія російської федерації триває в Україні ще починаючи з 2014 року, а з 24 лютого 2024 року вона переросла у повномасштабну війну. Зрозуміло, що війна охопила абсолютно всі сфери життя і внесла свої корективи, які потребують відповідного реагування та вирішення, адже повністю змінилося життя кожного українця. Зрозуміло, що введений воєнний стан на території України відобразився і на правовій сфері, оскільки постали проблеми щодо нормального функціонування судової, правоохоронної системи та життєдіяльності суспільства загалом. Адже виникли питання і щодо здійснення та реалізації кримінального процесу в умовах війни та забезпечення ефективного досудового розслідування, враховуючи реалії, в яких опинилася наша країна, через уведений воєнний стан, що є актуальним, важливим та потребує належного правового регулювання. Адже зміни у кримінальному процесуальному законодавстві спрямовані на регулювання діяльності органів досудового розслідування на всій території держави, особливо в умовах воєнного стану. Оскільки нормальне функціонування державних інституцій порушується під час воєнних дій, у зв'язку з цим і виникає потреба в необхідності особливої правової регламентації процесу розслідування кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання особливостей роботи правоохоронних органів в умовах воєнного стану, а також питання щодо розслідування кримінальних проваджень, враховуючи повномасштабне вторгнення рф в Україну, досліджували багато науковців, зокрема: А. Басов, Ф. Васильків, І. Гловюк, В. Завтур,

О. В. Капліна, В. В. Касько, С. Кузніченко, О. П. Кучинська, Л. М. Лобойко, Т. Омельченко, В. Рогальська, Г. Тетерятник, М. Янков та ін. Проте, враховуючи, що проблемні питання виникають під час реалізації внесених змін до кримінального процесуального законодавства тематика особливостей здійснення та реалізації кримінального провадження в умовах воєнного стану не втрачає своєї актуальності, а навпаки, містить багато практичних запитань, які потребують пошуку практичних відповідей.

Виклад основного матеріалу. Президентом України 24 лютого 2024 року, у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» було видано Указ «Про введення воєнного стану в Україні» з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб, до якого відповідно були внесені уже десять разів зміни протягом цього часу щодо продовження строку дії воєнного стану, який, враховуючи останні зміни, триває з 05 години 30 хвилин 14 лютого 2024 року строком на 90 діб [1]; [2].

Введення воєнного стану внесли свої корективи в роботу органів судової влади, правоохоронних органів, адвокатури, прокуратури, нотаріату тощо. Тому передусім постало питання щодо внесення змін до процесуального законодавства, яке б регламентувало окремі питання щодо здійснення судочинства, досудового розслідування і враховувало реалії умов воєнного стану.

Як уже було зазначено, збройна агресія російської федерації триває ще з 2014 року, тому зміни до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) були внесені ще 2014 року, а саме було додано розділ IX-1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», що складався лише з однієї статті 615 КПК України, яка передбачала, що в місцевостях, де діє воєнний чи надзвичайний стан або антитерористична операція, у разі неможливості виконання в установлені законом строки повноваження слідчого судді, визначені КПК України, а також щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 днів передаються прокурору. Але це стосувалося кримінальних проваджень лише щодо певного переліку злочинів, а саме тих, які передбачені статтями: 109–114-1, 258–258-5, 260–263-1, 294, 348, 349, 377–379, 437-444 КПК України [3].

Проте згодом назва вказаного розділу отримувала декілька змін, а саме: 27 квітня 2021 року його назва була доповнена: «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або в районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях», і саме така назва була до 24 лютого 2022 року [4].

Після початку повномасштабного вторгнення рф на територію України до розділу IX-1 було внесено ще декілька змін, а саме 15 березня 2022 року були внесені зміни до назви розділу в такій редакції «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони,

відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/або інших держав проти України» та доповнено статтею 616 КПК України «Скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або зміна запобіжного заходу з інших підстав» [5].

Проте найбільш суттєві та важливі зміни до КПК України щодо особливостей розслідування кримінальних проваджень в умовах воєнного стану були внесені саме Законом України від 14 квітня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану». Так, зокрема, були знову внесені зміни до назви розділу IX-1, а саме: «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», а також досить багато змін та особливостей кримінального провадження в умовах воєнного стану закріпили зміни до статті 615 КПК України [6].

Саме тому, враховуючи особливості введеного воєнного стану та внесених змін до кримінального процесуального законодавства, постає питання важливості та необхідності дослідження та аналізу питань щодо розслідування кримінальних правопорушень в умовах війни.

Так, звернемо увагу на окремі особливості внесених змін та доповнень до КПК України, зокрема що стосується доказів та доказування, про що також цілком слушно зауважують І. Гловюк та В. Завтур, а саме законодавцем запроваджено спеціальну норму щодо оцінки істотності порушення прав людини в умовах воєнного стану. Так, статтю 87 доповнено ч. 5 в такій редакції: «В умовах воєнного стану положення цієї статті застосовуються з урахуванням особливостей, визначених статтею 615 цього Кодексу» [7]. Враховуючи ці зміни та доповнення, вказані особливості стосуються збирання доказів за постановою керівника органу прокуратури без ухвали слідчого судді (обшук, «легалізація» проникнення за ч. 3 ст. 233 КПК України, отримання зразків для експертизи, негласні слідчі (розшукові) дії, «легалізація» початку негласної слідчої (розшукової) дії у порядку ст. 250 КПК України) – п. 1 ч. 2 (здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов), п. 4 ч. 3 (під час виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи, якщо така ухвала винесена слідчим суддею без проведення повної технічної фіксації засідання) ст. 87 КПК України [8]. А от щодо інших частин ст. 87 КПК України, то такого не передбачається [9].

Заслуговують на увагу також зміни, що стосуються строків досудового розслідування в умовах воєнного стану. Так, зокрема Законом України від 23 серпня 2023 року були внесені зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей обчислення строків досудового розслідування в умовах воєнного стану, які передбачають таке: «У кримінальних провадженнях, в яких з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та на дату введення воєнного стану жодній особі не повідомлено про підозру, строк від дати введення воєнного стану до дати його припинення чи скасування не включається до загальних строків, передбачених частиною другою статті 219 цього Кодексу.

У кримінальних провадженнях, в яких відомості про кримінальне правопорушення, за винятком злочинів, передбачених статтями 437–439 чи частиною першою статті 442 Кримінального кодексу України, внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесена постанова про початок досудового розслідування у порядку, встановленому цією статтею, від дати введення воєнного стану і до дати його припинення чи скасування строк досудового розслідування до дня повідомлення особі про підозру становить тридцять місяців. Строк досудового розслідування, зазначений в абзаці другому цієї частини, може бути продовжений у порядку та в межах строків, передбачених параграфом 4 глави 24 цього Кодексу» [10].

Враховуючи та аналізуючи ці зміни, вважаємо, що внесені зміни до КПК України однозначно дадуть змогу підвищувати якість та ефективність процесу досудового розслідування кримінальних проваджень в умовах воєнного стану, а також можливість забезпечити ефективне збирання доказів та відповідну й належну фіксацію воєнних злочинів та геноциду.

Зокрема, дійсно актуально та важливо визначена мета законодавцем вказаних змін, що є важливими нині, а саме забезпечення ефективного здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень в умовах воєнного стану, зокрема засобом щодо виключення обчислення строків досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів і злочинів геноциду, за якими особі не повідомлено про підозру, а також удосконалення порядку обчислення строків досудового розслідування, зареєстрованих в умовах воєнного стану [11].

Проведення бойових дій на окремих територіях ускладнює стандартні процедури фіксування процесуальних дій у кримінальному провадженні. Крім того, окупація частини територій робить неможливим проведення стандартного розслідування кримінальних правопорушень. У відповідь на таку ситуацію вносять зміни до чинного законодавства, які регулюють та спрощують процедури розслідування у кримінальних провадженнях. Ці зміни мають за мету забезпечити ефективне розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, з урахуванням особливостей і обмежень, що виникають у зв’язку з реаліями та умовами війни на території держави.

Варто звернути також увагу щодо особливостей та напрямів взаємодії правоохоронних органів України з правоохоронними органами інших держав та міжнародними судовими інстанціями, особливо, що стосується співпраці з Міжнародним кримінальним судом під час розслідування кримінальних правопорушень. На етапі досудового розслідування важливо також забезпечувати єдиний стандарт збору доказів у відповідних провадженнях.

Так, Агентство Євросоюзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол) створило нову оперативну групу (OTF) для допомоги в розслідуванні основних міжнародних злочинів після вторгнення росії в Україну. Члени групи збиратимуть та аналізуватимуть розвідувальну інформацію з відкритих джерел (OSINT). У Європолі зазначили, що з моменту початку війни в інтернеті існує безпрецедентний рівень OSINT. Така інформація може суттєво допомогти слідчим у перевірці та реєстрації воєнних злочинів. Очолюють групу підрозділи з боротьби з міжнародними злочинами

поліції Нідерландів і Німеччини. Сьогодні вже 14 країн погодилися надати цільовій групі спеціальний потенціал OSINT: Бельгія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Литва, Нідерланди, Португалія, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Норвегія, Велика Британія, Сполучені Штати Америки. 5 жовтня Європол долучився до спільної слідчої групи (JIT) щодо розслідування тяжких міжнародних злочинів, скоєних в Україні. JIT була створена 25 березня 2022 року Литвою, Польщею та Україною за підтримки Євроюсту. 31 травня 2022 року членами стали Естонія, Латвія та Словаччина, а 13 жовтня 2022 року – Румунія. 25 квітня Європол приєднується до Євроюсту та Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС) як учасники JIT. 3 березня 2023 року сім національних органів JIT підписали Меморандум про взаєморозуміння з Міністерством юстиції США [12].

Ситуація з деокупацією Збройними Силами України окремих територій демонструє надзвичайно складну обстановку, у якій мають працювати працівники органів правопорядку, члени ССГ, залучаючи слідчо-оперативні та слідчо-криміналістичні групи. Складність полягає, по-перше, у специфіці самого місця події, а це зруйновані будівлі, зокрема багатоповерхівки, транспортні засоби, катівні та місця незаконного ув'язнення, знищена військова техніка й машини, місця масових поховань, кожне з яких диктує типову слідову картину, відповідну тактику проведення слідчих дій, збирання та фіксування доказів, залучення відповідних фахівців (судово-медичних експертів, саперів і спеціалістів-вибухотехніків, спеціалістів з аеророзвідки тощо) та убезпечення членів слідчих груп, їх перебування у відрядженні (проживання, харчування тощо). По-друге, слідчі групи мають бути у належний спосіб забезпечені тактичними рекомендаціями, технічними засобами й знаряддями (транспортні засоби, пересувні криміналістичні лабораторії та криміналістичні валізи, техніка для фото- та відеофіксації, квадрокоптери та дрони, ноутбуки, освітлення, рефрижератори, пакувальні матеріали, спеціальний одяг і допоміжні матеріали тощо) [13].

Висновки. Повномасштабне вторгнення рф на територію України дійсно стало викликом для належного здійснення кримінального процесу, що вимагає ефективного реагування з боку правоохоронних органів і судової системи. Потрібні суттєві зміни в кримінальному процесуальному законодавстві, які забезпечать ефективні розслідування кримінальних правопорушень. Це може охоплювати вдосконалення процедур збирання доказів, зміцнення механізмів захисту прав постраждалих, а також забезпечення дієвого судового розгляду кримінальних проваджень. Пропозиції від законодавців щодо правового режиму воєнного стану потрібно ретельно аналізувати з урахуванням особливостей кримінального процесу в умовах війни. Важливо, щоб вони відображали реальні потреби правоохоронних органів та судової системи в боротьбі зі злочинністю та забезпеченні правопорядку. Адже якість кримінального процесуального законодавства вимагає не лише правильного формулювання норм законодавства, але й насамперед його ефективного застосування на практиці. Забезпечення справедливості для всіх постраждалих від дій держави-агресора є важливою метою, яку потрібно досягати вдосконаленням кримінального процесу та зміцнення правових механізмів захисту.

Отже, кримінальне процесуальне законодавство має бути адаптованим до реалій сьогодення, враховуючи умови воєнного стану. Це означає, що воно повинно забезпечувати належну правову процедуру та ефективне правозастосування, враховуючи специфіку умов війни. Нормативна регламентація порядку здійснення кримінального провадження має бути побудована на ідеї балансу між приватними та публічними інтересами. Це охоплює визначення мети провадження та інструментів, які будуть використовуватися для досягнення цієї мети, а також обов'язки осіб, які здійснюють кримінальне провадження від імені держави. Важливо, щоб стандарти правозастосування були відповідними на всіх етапах та в усіх формах проваджень кримінального процесу. Це забезпечить здійснення справедливих, ефективних і прозорих кримінальних розслідувань, що є важливим аспектом у забезпеченні правопорядку та захисту прав людини, особливо в умовах дії воєнного стану в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 02.04.2024).

2. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України 5 лютого 2024 року № 49/2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/49/2024#n5 (дата звернення: 02.04.2024).

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : Закон України від 12 серпня 2014 року № 1631-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1631-18#n2 (дата звернення: 04.04.2024).

4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування : Закон України від 27 квітня 2021 року № 1422-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#n2 (дата звернення: 04.04.2024).

5. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав : Закон України від 15 березня 2022 року № 2125-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n2 (дата звернення: 04.04.2024)

6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14 квітня 2022 року № 2201-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n2 (дата звернення: 03.04.2024).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 05.04.2024).

8. Гловюк І., Завтур В. Зміни у кримінальному провадженні від 14 квітня 2022 року. *Юридична практика.* URL : https://pravo.ua/zminy-u-kryminalnomu-provadzhenni-vid-14-kvitnia-2022-roku/ (дата звернення: 05.04.2024).

9. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей обчислення строків досудового розслідування в умовах воєнного стану : Закон України від 23 серпня 2023 року № 3341-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-20#n2 (дата звернення: 05.04.2024).

10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей обчислення строків досудового розслідування в умовах воєнного стану». URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42449 (дата звернення: 05.04.2024).

11. Собенко Н. Європол створив нову групу для розслідування злочинів росіян в Україні / Суспільне.Новини. URL : https://suspilne.media/623791-evropol-stvoriv-novu-grupu-dla-rozsliduvanna-zlociniv-rosian-v-ukraini/ (дата звернення: 05.04.2024).

12. Резнікова А. Робота спільної слідчої групи в процесі документування злочинів РФ: воєнний досвід України / Just talk. URL : https://justtalk.com.ua/post/robota-spilnoi-slidchoi-grupi-v-protsesi-dokumentuvannya-zlochiniv-rf-voennij-dosvid-ukraini (дата звернення: 05.04.2024).

REFERENCES

1. On the introduction of martial law in Ukraine : Decree of the President of Ukraine of February 24, 2022 No. 64/2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (accessed: on April 02, 2024).

2. On the extension of martial law in Ukraine : Decree of the President of Ukraine of February 5, 2024 No. 49/2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/49/2024#n5 (accessed: 02.04.2024).

3. On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on the Special Regime of Pre-trial Investigation in the Conditions of Martial Law, State of Emergency or in the Area of Anti-Terrorist Operation : Law of Ukraine of August 12, 2014 No. 1631-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1631-18#n2 (accessed: 04.04.2024).

4. On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on Improving Certain Provisions in Connection with the Conduct of Special Pre-trial Investigation : Law of Ukraine of April 27, 2021 No. 1422-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#n2 (accessed: 04.04.2024).

5. On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on the Procedure for Cancellation of a Precautionary Measure for Military Service during Mobilization, for a Special Period or its Change on Other Grounds : Law of Ukraine of March 15, 2022 No. 2125-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n2 (accessed: 04.04.2024).

6. On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on Improving the Procedure for Conducting Criminal Proceedings under Martial Law : Law of Ukraine of April 14, 2022 No. 2201-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n2 (accessed: on April 03, 2024).

7. Criminal Procedure Code of Ukraine : Law of Ukraine of April 13, 2012 No. 4651-VI. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR).* 2013. No. 9–10, No. 11–12, No. 13. P. 88. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (accessed: 05.04.2024).

8. Hloviuk I., Zavtur V. Changes in criminal proceedings as of April 14, 2022. *Legal practice.* URL : https://pravo.ua/zminy-u-kryminalnomu-provadzhenni-vid-14-kvitnia-2022-roku/ (accessed: 05.04.2024).

9. On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the peculiarities of calculating the terms of pre-trial investigation under martial law : Law of Ukraine of August 23, 2023 No. 3341-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-20#n2 (accessed: 05.04.2024).

10. Explanatory Note to the Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on the Peculiarities of Calculating the Terms of Pre-trial Investigation under Martial Law». URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42449 (accessed: 05.04.2024).

11. Sobenko N. Europol has created a new group to investigate the crimes of Russians in Ukraine / Suspilne.Novyny. URL : https://suspilne.media/623791-evropol-stvoriv-novu-grupu-dla-rozsliduvanna-zlociniv-rosian-v-ukraini/ (accessed: April 05, 2024).

12. Reznikova A. The work of the joint investigation team in the process of documenting the crimes of the Russian Federation: the military experience of Ukraine / Just talk. URL : https://justtalk.com.ua/post/robota-spilnoi-slidchoi-grupi-v-protsesi-dokumentuvannya-zlochiniv-rf-voennij-dosvid-ukraini (accessed: 05.04.2024).

V. V. Topchii. PECULIARITIES OF CONDUCTING AND IMPLEMENTING CRIMINAL PROCEEDINGS UNDER MARTIAL LAW

The article is devoted to the study of the peculiarities of conducting and implementing criminal proceedings under martial law. The author notes the issues which have arisen regarding the conduct and implementation of criminal proceedings under martial law and ensuring an effective pre-trial investigation, given the realities in which our country has found itself due to the imposition of martial law, which are relevant, important and require proper legal regulation.

The purpose of this study is to provide a thorough analysis of the peculiarities of conducting and implementing criminal proceedings under martial law and to identify the main areas for improvement of criminal procedure legislation in this regard.

It is noted that hostilities in certain territories complicate the standard procedures for recording procedural actions in criminal proceedings.In addition, the occupation of some territories makes it impossible to conduct a standard investigation of criminal offenses. In response to this situation, the current legislation is being amended to regulate and simplify the investigation procedures in criminal proceedings.

The author also draws attention to the peculiarities and directions of interaction between law enforcement agencies of Ukraine and law enforcement agencies of other States and international judicial authorities, especially with regard to cooperation with the International Criminal Court in the course of investigation of criminal offenses.

The article emphasizes that significant changes in criminal procedure legislation are needed to ensure effective investigations of criminal offenses under martial law. This may include improving the procedures for collecting evidence, strengthening the mechanisms for protecting the rights of victims, and ensuring effective judicial review of criminal proceedings. Proposals from legislators regarding the legal regime of martial law should be carefully analyzed with due regard to the peculiarities of criminal proceedings in wartime. It is important that they reflect the real needs of law enforcement agencies and the judiciary in fighting crime and ensuring law and order. After all, the quality of criminal procedure legislation requires not only the correct wording of the law, but also, above all, its effective application in practice. Ensuring justice for all victims of the actions of the aggressor state is an important goal that must be achieved by improving the criminal process and strengthening legal mechanisms of protection. Regulatory regulation of the criminal proceedings should be based on the idea of a balance between private and public interests.

This includes defining the purpose of the proceedings and the tools to be used to achieve this goal, as well as the responsibilities of those conducting criminal proceedings on behalf of the state. It is important that law enforcement standards are appropriate at all stages and in all forms of criminal proceedings. This will ensure fair, effective and transparent criminal investigations, which is an important aspect in ensuring law and order and protection of human rights, especially in the context of martial law in the country.

Keywords: *criminal procedure, investigation of criminal offenses, martial law, criminal proceedings, terms of criminal proceedings, improvement of criminal proceedings.*

Стаття надійшла до редколегії 3 квітня 2024 року

Наукове видання

ІРПІНСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ЧАСОПИС

Науковий журнал
2024. Випуск 2 (15)

НАД ВИПУСКОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Відповідальний за випуск	Бодунова О. М.
Редактори-коректори	Грабарчук М. М., Клименко М. П.
Технічне редагування та комп'ютерне верстання	Завальніцька Д. П.

Підп. до друку 06.06.2024. Формат 75 × 108/16.
Ум.-друк. арк. 10.0. Обл.-вид. арк. 10.9.
Тираж 300 пр. Зам. № 1101.

Видавець і виготовлювач
Державний податковий університет
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08205
+38(067)734-02-40
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукці
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022